

भारतीय शेतीचे उत्पादन आणि उत्पादकता

प्रा. डॉ. रजनी सोनटक्के
अर्थशास्त्र
सहयोगी प्राध्यापक

भारतीय शेतीचे उत्पादन व उत्पादकता agricultural production and productivity

भारतीय कृषिचा निष्पत्ती चे अध्ययन करण्याकरिता कृषी उत्पादन व उत्पादकतेतील प्रवृत्तींचे विश्लेषण करताना पुढील मुद्दे विचारात घेणे आवश्यक असतात.

- ▶ योजना कालावधी, कृषी उत्पादन व उत्पादकतेची प्रवृत्ती.
- ▶ इतर देशांमध्ये कृषी उत्पादकता तसेच संभाव्य उत्पादकता त्याच्याशी तुलना जेणेकरून वास्तविक उत्पादकता किती आहे याचा अंदाज लावला जाऊ शकेल.
- ▶ कृषीची उत्पादकता कमी असण्याची कारणे आणि
- ▶ कृषी उत्पादन व उत्पादकता वाढविण्याचे उपाय.

इतर देशांच्या तुलनेत भारतातील कृषी उत्पादकता

Agricultural productivity in comparison with other countries

- ▶ भारतात इंग्लंडच्या तुलनेने गव्हाची उत्पादकता 37.5% टक्के आहे चीनच्या तुलनेत ही भारतातील गव्हाची उत्पादकता फक्त 59 टक्के आहे.
- ▶ भारताची तांदळाच्या उत्पादनाची तुलना केल्यास चीनमध्ये उत्पादकता 51% जवळपास अर्धे तसेच अमेरिकेची उत्पादकता 41 टक्के आहे.
- ▶ मक्याच्या उत्पादनाशी तुलना केल्यास भारताची मक्याची उत्पादकता चीनच्या उत्पादकते पेक्षा 47 टक्के आणि अमेरिका व ब्राझील च्या उत्पादकतेच्या जवळपास एक चतुर्थांश आहे.
- ▶ मुख्य पिकांच्या बाबतीत जगात भारताच्या स्थानाचा विचार केल्यास फारच आश्चर्यकारक माहिती समोर आली. बऱ्याचश्या कृषी पिकांच्या बाबतीत भारत सर्वात मोठा उत्पादक देश आहे परंतु उत्पादकतेच्या बाबतीत त्याची उत्पादकता इतर देशांच्या तुलनेत कमी आहे.

कृषीची उत्पादकता कमी असण्याची कारणे: causes of low productivity of Agriculture

कृषी उत्पादकता कमी असण्याच्या कारणांचे तीन भागात वर्गीकरण

1. सामान्य कारण

1. सामाजिक वातावरण
2. भूमीवर लोकसंख्येचा वाढता दबाव.
3. जमिनीचे अधःपतन किंवा क्षरण.

2. संस्थागत कारण

1. भू स्वामित्व प्रणाली.
2. ऋण आणि विपणन संबंधी सुविधांचा अभाव.
3. अन आर्थिक आकार.

3. तांत्रिक कारण

1. जुने पुराने कृषी तंत्र.
2. अपर्याप्त सिंचन व्यवस्था.

कृषी उत्पादकता वाढविण्याचे उपायः

Measures to increase productivity

1. भूसुधार कार्यक्रमांची अंमलबजावणी करणे.
2. भूमी व जल साधनांचे संयुक्त व्यवस्थापन.
3. सुधारित किंवा उन्नत बी बियाण्यांचा वापर.
4. उत्तम प्रकारच्या खताचा वापर.
5. सिंचन व्यवस्था.
6. कीटकनाशकांचा समुचित वापर.
7. शेतीचे यांत्रिकीकरण.
8. प्रत्यय व विपणन सुविधांचा विकास.
9. उत्पादकांना प्रोत्साहन.
10. चांगल्या प्रकारचे चे व्यवस्थापन.
11. कृषी अनुसंधान.

Thank
YOU

A 3D rendering of a muscular orange mannequin standing behind large blue 3D text that reads "Thank YOU". The mannequin is positioned behind the word "YOU", with its hands resting on the top of the letters. The text is rendered in a bold, sans-serif font. The background is a plain white surface.